

TOKÁR GÉZA

PASSZÍV TÁRSADALOM?

A FELVIDÉKI MOZGALMAK PRIORITÁSAI 2008 ÉS 2018 KÖZÖTT*

A társadalmi mozgalmak kutatása a társadalomtudományok egyik gyakran vizsgált témájának számít. Maguk a mozgalmak és a civil megmozdulások különösen fontos szerepet játszottak Szlovákia – és ezzel párhuzamosan a felvidéki magyarság – közgondolkodásának fejlődésében, a prioritásként kezelt témák meghatározásában. Míg Szlovákia a több kormányt és politikust is kompromittáló Gorilla-anyagok, valamint a Ján Kuciak újságíró meggyilkolását követően indult mozgalmaknak köszönhetően alapvető politikai átalakuláson esett át, szlovákiai magyar viszonylatban a mozgalmak dinamikája ettől eltérő ívet írt le. Kutatásomban arra a kérdésre kerestem a választ, vajon milyen törvényszerűségeket fedezhetünk fel a dokumentálható mozgalmak, megmozdulások dinamikájában a 2008 és 2018 közötti időszakban?

A tanulmány keretein belül először a témában rendelkezésre álló ismeretanyagot röviden összefoglalva definiálom az egyes fogalmakat. Saját keretrendszerem meghatározása mellett bemutatom a kisebbségi mozgalmakról végzett kutatásom eredményeit, rámutatok a törvényszerűségekre, végezetül pedig konklúziókat vonok le a felvidéki mozgalmak dinamikájáról.

Kiinduló hipotézisem, hogy a felvidéki mozgalmak érdekérvényesítő lendületét befolyásolja a politikai aktivizmusra adódó tér. A formális politikai participáció lehetősége gyengítheti az aktivitásokat, mivel a pártok – megelőzve a szervezkedést, így motiválva a kollektív cselekvési mintákat, vagy a források mobilizálását – saját maguk a parlamentben vetnek fel fontos témákat. Hatással lehet a mozgalmak dinamikájára a nacionalista populizmus előretörése vagy háttérbe szorulása a többségi politikai térben, ezáltal előtérbe kerülhetnek a „hagyományos” kisebbségi témák, mint a nyelvhasználat, oktatás, régiós gazdasági különbségek. Feltételezésem szerint továbbá a magyar vonatkozású mozgalmak választási ciklusonként más-más érdekérvényesítési formákat alkalmaznak, a megmozdulások gyakorisága, módszerei és dinamikája pedig szintén változnak a politikai képviselő pozíciójának függvényében.

* Elhangzott a Kisebbségekért – Pro Minoritate Alapítvány által adományozott Lőrincz Csaba-díj odaítélése alkalmával Budapesten, a Károlyi-palotában (Petőfi Irodalmi Múzeum), 2020. október 28-án. Jelen szöveg az előadás szerkesztett, jegyzetekkel kiegészített változata.

Társadalmi mozgalmak és mozgásterek

A mozgalomelméleteket tekintve három domináns paradigmát azonosíthatunk. Az ötvenes évek amerikai kutatásai a társadalmi mozgalmakat a kollektív cselekvés egyik formájának tekintették, ami a fennálló intézményes mechanizmusokat meghaladó módon, az intézményi keretektől függetlenül zajlik. A források mobilizálásnak elmélete szerint az egyének a költség-háson kalkuláció logikája alapján cselekednek a társadalomban, racionális elvek alapján ténykednek és tevékenységüket a politika kontextusába helyezik. A nyugat-európai makrostrukturális elméletek átfogó, közös eleme pedig a szubsztantív jelleg és a makrostrukturális megközelítés.¹ Értelmezésben a mozgalmak azon aktivitásoknak felelnek meg, amelyek kollektív cselekvési mintákra épülnek, valamint befolyásolni szeretnék a közügyeket és közgondolkodást egy konkrét téma kapcsán. Egy mozgalom azonosítható a célkitűzései alapján, aktivisták vagy civil szervezet áll a kezdeményezés mögött, továbbá a nyilvánosság eszközeinek a felhasználásával igyekszik változást vagy előrelépést elérni egy részterületen.

Térjünk rá arra, hogy milyen aktivitások valósultak meg a szlovákiai magyar téren belül az elmúlt bő egy évtizedben? Akadnak azonosítható minták? Kutatásomban a mozgalmakat és a mozgalmi tevékenységeket a 2008-tól 2018-ig terjedő időszakban vizsgáltam, éves bontásban. Könnyen lehet más sarokköveket is találni egy hasonló összehasonlítás elvégzésére, számomra az időszak több szempontból is releváns. A vizsgált időszak kezdetén a felvidéki magyarság politikai reprezentációja szempontjából egy egységes szubjektumról, a Magyar Közösség Pártjáról beszélünk. Az egypólusú magyar érdekképviselő ugyanakkor 2009-ben, a Most-Híd létrejöttével felszámolódtott, az új párt pedig 2010–2011, majd 2016–2020 között kormány szerepbe is került, miközben az átalakuló MKP a parlamentből is kiszorult. Emellett 2012–2013 között a Most-Híd jelöltje, A. Nagy László töltötte be a kisebbségi kormánybiztosi tisztséget. Tehát a magyar érdekvégyesítő mozgalmak és a nyomásgyakorló akciók célpontja, a szlovák kormányban a vizsgált időszak egyes szakaszaiban jelen volt a kisebbségi érdekképviselő, más periódusokban hiányzott onnan.

A mozgalmak részvételére a politikai térben több modell is született, jelen tanulmány kapcsán Joakim Ekman és Erik Amná modelljére² hívnám fel a figyelmet, mely megkülönbözteti a látens, lappangó és manifesztálódott részvételi formákat. Az anyaggyűjtés során az aktivizmus legális és illegális formáira összpontosítottam, azon belül is az egyéni és kollektív megnyilvá-

¹ SZABÓ Máté: *Társadalmi mozgalmak és politikai tiltakozás*, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2001, 30. p.

² EKMAN, Joakim – AMNÁ, Erik: Political participation and civic engagement: Towards a new typology, *Human Affairs*, Vol. 22, Issue 3, 2012, 283–300. p.

nulásokra – a rendelkezésekre álló adatbázisok alapján a petíciók, demonstrációk, sztrájkok és tiltakozások listáját összegeztem a vizsgált időszakban. Megjegyzendő, hogy az illegális tevékenységek halmaza meglehetősen szűk – ebbe a kategóriába tartoznak például a kétnyelvűség hiányára figyelmeztető, óriásplakátokra és cégérekre ragasztott matricák.

1. táblázat

A civil participáció formái a közügyek gyakorlásában³

Civil participáció (látens politikai participáció)		Manifesztálódott politikai participáció		
Bevonódás (figyelem)	Civil engagement (akció)	Formális politikai participáció	Aktivizmus (parlamentari tevékenységen túlmutató participáció)	
			Legális	Illegális
Egyéni formák				
Személyes érdeklődés a politika és társadalmi kérdések iránt Politikai témák iránt tanúsított figyelem	Személyes érdeklődésre alapozott aktivitások (politikai és szociális kérdésekben)	Választási részvétel	<i>Extra-parlamentáris participációs formák: hang hallatása és különbségtétel (petíció)</i>	Politikailag motivált, individuális alapra épülő törvénytelen cselekedetek
Kollektív formák				
Politikai profil és hitvallás alapján kialakuló csoporttudat Politikához kötődő életforma	Önkéntes tevékenység a helyi közösségek javítása érdekében – jótékonykodás	Szervezett politikai participáció, párttagság és szervezeti tagság	<i>Hálózatalapú politikai participáció, demonstráció, sztrájk és tiltakozás</i>	Illegális és erőszakos tüntetések, lázongás, károkozás és konfrontáció

³ Uo., 292. p.

Kisebbségi társadalmi dilemmák

A vizsgált közeget tekintve meg kell állapítanunk, hogy a felvidéki magyar mozgalmak olyan kisebbségi civil társadalmi közegben fogalmazódtak meg és forrtak ki, melyek természetükből fakadóan több sajátos tulajdonsággal bírnak. A határon túli kisebbségi civil társadalmak a posztkommunista államok többségi civil közegével párhuzamosan alakultak ki. Több olyan alapvető kihívással is küszködnek, melyek a többségi társadalomban kevésbé okoznak gondot – elszigetelt reprezentációjukkal egy szűkebb körű, elsősorban az anyanyelvükhöz kötődő réteget képviselnek, illetve a többségi nemzet civil társadalom részét alkotják, de az állammal szemben betöltött kontroll-funkciójuk mellett a magyar nemzetépítés intézményes hálózatának is részei. Ez a különleges státusz ugyanakkor legfeljebb áthallásokra ad lehetőséget az egyes mozgalmak motivációival és háttérintézményeivel kapcsolatban, a gyakorlatban a civil szervezetek aktív résztvevői a különféle mozgalmi tevékenységeknek. Végel László kapcsolódó tanulmányában arra hívja fel a figyelmet, hogy a kisebbségi csoportok egyrészt jogosan teszik szavá a modern állam behatolását az élet kiemelt területeire és a modernizáció által felszított nacionalizmusra is joggal fókuszálnák. Ugyanakkor a kisebbségi közösségek gazdasági erőforrások és politikai tőke híján saját nacionalizmusukba kapaszkodnak és az ehhez kapcsolódó témákat kezelik prioritásként.⁴ Hamberger Judit szlovákiai viszonylatban a polgári társadalom és a civil kezdeményezések nem demokratikus kormányzással szembeni ellensúlyát hangsúlyozza. Kifejti, hogy az alkotmányokban deklarált általános jogegyenlőség nem elegendő a civil társadalom fejlődésének biztosításához, a polgárok individuális tudata és az államhatalom jóindulata szükséges ahhoz, hogy a közösség újabb szintre léphessen.⁵

Végelhez hasonló szempontból vizsgálja a kisebbségi civil társadalmat Hegedűs Dániel, aki szerint a kisebbségi közösségek számára két lehetséges alternatíva létezik, és el kell dönteniük, melyiket tekintik prioritásnak. Az első lehetőség az, hogy „a társadalmi modernizációt helyezik előtérbe, ebben az esetben azonban fokozódó individualizációval kell szembesülniük a kisebbségi társadalomban, ami növekvő identitásvesztést és asszimilációt eredményez, vagy az identitásörzést tekintik prioritásnak, ekkor azonban bizonyos fokú társadalmi marginalizációval kénytelenek szembenézni.”⁶ Az identitás

⁴ VÉGEL László: *Civilitás és kisebbség*, *Regio*, 9. évf., 1998/3, 153–179. p., <<http://epa.oszk.hu/00000/00036/00033/pdf/11.pdf>> (letöltve: 2020. 09. 21.).

⁵ HAMBERGER Judit: *A civil társadalom formálódása Csehországban és Szlovákiában*, *Regio*, 9. évf., 1998/3, 129–138. p., <<https://epa.oszk.hu/00000/00036/00033/pdf/09.pdf>> (letöltve: 2020. 09. 21.).

⁶ HEGEDŰS Dániel: *Egy rendezetlen viszony fogalmi dichotómiái. Civilek a kisebbségi vagy kisebbségek a civil társadalomban?*, In: SZABÓ Máté (szerk.), *Civil társadalom: elmélet és gyakorlat*, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2005.

megőrzésére összpontosító szervezetek ilyen logika alapján egyfajta nemzeti/etnikai „single issue group”-ok, amelyek nem igazán képesek a kisebbségi társadalmak modernizációjához hozzájárulni, és a fő tevékenységi területükön kívül más igényeket jó hatásokkal kielégíteni. Hegedűs ezért különbséget tesz a kisebbségi civil és a civil kisebbségi társadalom között. Ez a dilemma amellet, hogy felvet erkölcsi kérdéseket, szlovákiai kontextusban is érezhető és értelmezhető, jól elhatárolhatóak egymástól a prioritásaik alapján a hagyományos kulturális szervezetek (amelyek az érdekvégyesítők magját képezik) és a nemzetiségi/önazonossági kérdéseket háttérbe szorító, de a társadalmi modernizációra hangsúlyt fektető újonnan szerveződés. Ezek egy része öntudatlanul is reflektál a konfliktusra és próbál egyensúlyozni, bevéve a nemzetiségi-érdekvégyesítési nézőpontot olyan témákba, mint az oktatási reform, vagy a környezetvédelem.

Székely Tünde a téma kapcsán megjegyzi, mivel a többségi társadalom általában nem vesz tudomást a kisebbségi magyar társadalom problémáiról, helyénvaló az, hogy ezt a magyar közösségen belül kell megoldani. Rámutat, hogy a gyakorlatban a kettősség kialakulása a többségi társadalom és a kisebbségi magyar közösség párhuzamos egymás mellett élését hozza magával.⁷

Végül, de nem utolsó sorban szerkezeti, alá-fölérendeltségi viszonyban, a politikumba szerkezetileg beillesztve is lehet vizsgálni a civil társadalom állapotát. Kántor Zoltánhoz köthető az etno-civil társadalom fogalmának megteremtése, ami a gyakorlatban romániai példákból levezetve azt takarja, hogy az aktivitásaik normatív jellemzésétől függetlenül a civil szereplők valójában politikai szereplőktől vannak függő viszonyban.⁸ A romániai politikai környezetben az RMDSZ, hasonló analógiával Szlovákiában az MKP kiemelt szerepe szolgált tematát a vonatkozó diskurzusban. A párhuzamot erősíti, hogy több esetben is személyi átfedések alakultak ki a civil szervezetek és a kisebbségi pártokban politizáló, gyakran első-második vonalas politikusok között. Véleményem szerint ez a jellemzés alapján helytálló és hosszú távon keretezi a kisebbségi civil szféra fejlődésének pályáivét, a szlovákiai jellegzetességek azonban némileg árnyalják ezt a képet. Egyrészt a személyi átfedések okát részben a képzett politikusok hiányával, részben pedig a kisebbségi pártok által tudatosan felvállalt gyűjtőszerepnek is köszönhetjük. Emellett a politikai polarizáció miatt egy egységes etno-civil tömb kialakulása helyett inkább – Székely megállapításaihoz hasonlóan – egy duális rendszer lassú kialakulásáról beszélhetünk, amelyben az MKP a civil társadalom egy

⁷ SZÉKELY Tünde: *Kisebbségi civil társadalom*, 2015, <<https://www.civilek.hu/tudastar/kisebbségi-civil-társadalom/>> (letöltve: 2020. 09. 21.).

⁸ KÁNTOR Zoltán: Kisebbségi nemzetépítés A romániai magyarság mint nemzetépítő kisebbség, *Regio*, 11. évf., 2000/3., 219–241. p., <<https://www.epa.hu/00000/00036/00037/pdf/08.pdf>> (letöltve: 2020. 09. 21.).

részére gyakorol hatást, a civil társadalom másik fele pedig hangsúlyosabban is szlovákiai forrásokra igyekszik támaszkodni, így a leköteleződése, közéleti témákban vállalt és elfoglalt mozgástere is változik.⁹ A jelenséget lemérhetjük abban, hogy melyik csoport melyik politikai térre vonatkozó petíciókhoz és állásfoglalásokhoz csatlakozik, milyen témákat kezel kiemeltként (magyarországi vagy szlovákiai politikai eseményekkel kapcsolatos állásfoglalások és tiltakozások).

A mozgalmak és aktivitások kategorizálása – alkalmazott módszerek

Kutatásom empirikus vizsgálati részét arra a meggyőződésre alapoztam, hogy a különféle mozgalmak tevékenységét megbízhatóan ki lehet mutatni a napi sajtóhírekben és tudósításokban. A parlamenti tevékenységen túlmutató aktivizmus ugyanis megjelenik a híradásokban, hiszen a mozgalmakhoz kapcsolódó célkitűzések, fejlemények a média és a szélesebb körű nyilvánosság számára is hírértékkel bír. A 2008–2018 közötti időszakban a legfontosabb országos sajtótermékek és hírportálok (az *Új Szó* napilap, valamint a *Paraméter*, *Bumm*, illetve *Felvidék.ma* hírportálok) beszámolóira, híradásaira alapozva gyűjtöttem össze a magyar vonatkozású mozgalmak tevékenységével kapcsolatos mintát.

Az előkészületek során komoly dilemmát okozott, milyen tevékenységek minősíthetők „magyar” civil aktivitásnak, melyre azt a meglehetősen általános választ adom, azon kezdeményezések legtöbbször, melyekről a felvidéki magyarokat megszólító sajtótermékek írnak, egyben a vonatkozó tudósításban kiemelik a magyar nemzetiségű résztvevők, szervezők motivációit. Az ennél szűkebb meghatározás magában hordozza a veszélyét annak, hogy pusztán a közvetlen politikai motivációval bíró nyomásgyakorló akciók kerülnek listázásra, a megengedőbb keretek (például azon tevékenységek magyarnak definiálása, melyekbe bekapcsolódtak magyar nemzetiségű aktivisták, de tudatosan ignorálták a magyar média-megjelenést) pedig a kisebbségre nézve használhatatlan adatokat eredményeznének.

Az összegzés során a felállított szabályok ellenére is több, a határmezsgyén mozgó kezdeményezés minősítése is problémát okozott. Két országos vonzatú akciót kiemelve: magyar vonatkozásúnak értelmeztem a Szövetség a családért 2012-es családvédelmi népszavazás-kezdeményezését, mivel bár az ernyőszervezet vezetése szlovák, valamint országos akció meghirdetését kezdeményezték, ugyanakkor az ernyőszervezet magyar tagszervezetei az aláírásgyűjtés és a kampány során végig jelen voltak a médiában, melynek

⁹ TÓTH Károly: A civil szektor fejlődése Szlovákiában 1989 után, *Civil Szemle*, 2. évf., 2005/3., 131–140. p., 133. p.

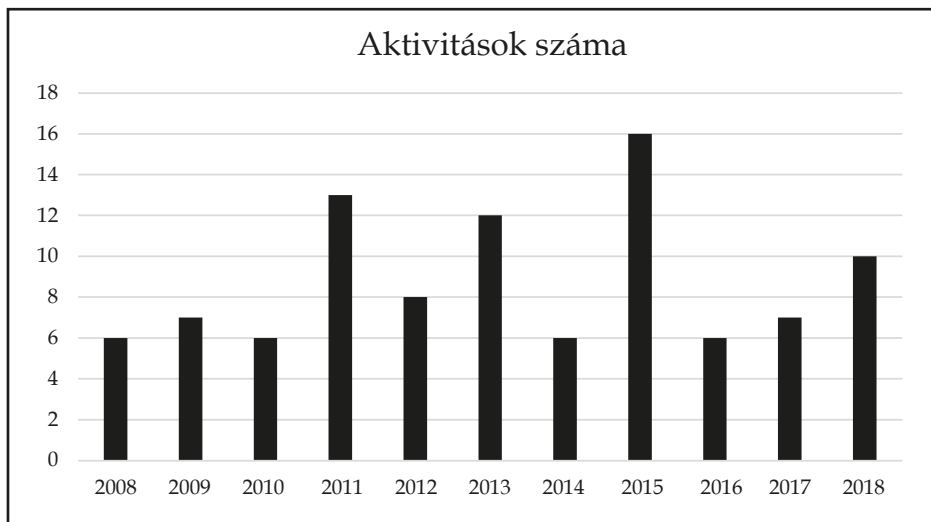
következtében többek között egynyelvű magyar óriásplakátok is megjelentek Dél-Szlovákiában. Nem kapott viszont hasonló minősítést a Ján Kuciak-gyilkosság nyomán 2018-ban kirobbant tüntetésáradat, melynek volt egy komáromi, kétnyelvű helyi fiókrendezvénye. Ennek oka, hogy szervezett kapcsolat nem létezett és nem is alakult ki a Tisztességes Szlovákia központi stábjába és a magyar aktivisták között. Régiós szinten nem kaptak nemzetiségi minősítést azok a kezdeményezések, amelyek esetében sem a szervezők nem voltak magyarok, sem a hivatalos kommunikáció nem zajlott magyarul.

Az összegyűjtött aktivitásokat több szempontot is figyelembe véve kódoltam, tekintettel az akciók területi eloszlására és országos vonzatú jelenlétére, majd pedig összegeztem az adatokat, hogy az eredeti hipotéziseim fényében levonjam a megfelelő következtetéseket.

Számok és megállapítások

A kapott adatokat táblázatokba rendezve több figyelemre méltó megállapítást is tehetünk a mozgalmak általános tendenciáival kapcsolatban.

1. grafikon
Mozgalmak előfordulási gyakorisága

forrás: szerzői gyűjtés

A vizsgált időperiódusban (2008–2018) az aktivitások és mozgalmi megjelenések intenzitása látszólag ciklikusan változott, figyelembe véve a politi-

kai környezetet mégis több óvatos megállapítást tehetünk a rendszerességre vonatkozólag. Tíz év során összesen három parlamenti választást tartottak Szlovákiában (2010, 2012, 2016). Megfigyelhető, hogy a választási években a nyomásgyakorló tevékenységek száma visszaesik, a választások közötti időszakban pedig fellendül. Ez részben magyarázható a politikailag motivált kezdeményezésekkel, melyek célja egy-egy közszereplő, intézmény ismertségének fellendítése és témákhoz kapcsolása (például a 2011-ben a kettős állampolgárság eltörléséért indított petíció, vagy 2015-ben az R2-es gyorsút megépítéséért indított kezdeményezések némelyike). A választások évében ugyanakkor a pártok nyílt politikai kampányai veszik át a mozgalmi jellegű kezdeményezések témáit.

A kódolás során hét kategóriát állítottam fel a különféle mozgalmak által szorgalmazott témák szempontjából. A vizsgált tíz év során a legtöbb nyomásgyakorló akció (22) kisebbségi jogi kérdésekkel foglalkozott – túlsúlyban a helyi és országos nyelvhasználati témákkal. Megfigyelhető ugyanakkor az is, hogy 2016–2018 között (a Most-Híd belépése után a Smer-SNS-Sieť kormányba) mindössze egy hasonló vonzatú kezdeményezést regisztrálhattunk. Ennek oka több tényezőben is keresendő: a kormánykoalícióra kerülő párt kommunikációjában hangsúlyozta, hogy a problémákat nem az aktivizmus útján, hanem politikai egyezségekkel kell megoldani, de a nyelvhasználati témában élen járó mozgalmak (mint a Kétnyelvű Dél-Szlovákia) lendülete is csökkent. Népes csoportot képeznek a gazdasági jellegű régiós és országos kezdeményezések (19). A kategórián belül az infrastrukturális beruházásokkal kapcsolatos mozgalmak dominálnak: az úthálózat bővítéséért, a vasúti hálózat megtartásáért síkra szálló aktivisták kerültek túlsúlyba. A gazdasági jellegű kezdeményezések folyamatosan jelen vannak a felvidéki magyar közéletben. A harmadik domináns témának az önkormányzatokkal kapcsolatos kezdeményezések számíthatnak (17). A gyűjtőfogalomba elsősorban az önkormányzatok hatáskörét érintő helyi jellegű, nemzetiségi vonzattal csak részben rendelkező népszavazások, petíciók kerültek. Ezen kezdeményezések szintén változó intenzitással, de folyamatosan jelen vannak a helyi civil életben. Azonosítottam továbbá környezetvédelmi (12), intézményi (16), ideológiai (8) jellegű aktivitásokat, néhány érdekes tendenciával: a környezetvédelmi kezdeményezések súlya az elmúlt időszakban fokozatosan növekszi, az intézményi és ideológiai vonatkozású mozgalmak reneszánsza pedig 2014–2015 között zajlott. Előbbi kategóriába soroltam az egyes helyi és országos intézmények megtartásáért indított petíciókat és tüntetéseket, utóbbi mozgalmak egy része pedig nem hagyományos, újonnan jelentkező témákkal foglalkozott – például a migránsválságra adott helyi demonstrációk és tüntetések tartoznak ebbe a kategóriába.

A vizsgált tízéves időszakban összesen két európai és 29 országos vonzatú kezdeményezést tudtam azonosítani, a legtöbb aktivitás régiós vagy helyi

szinten került megvalósításra. Érdekes konklúziók vonhatóak le a régiós összehasonlításokból: Nyugat-Szlovákiában jóval több megmozdulást szerveztek (52), mint Közép- (11), vagy Kelet-Szlovákiában (6), a mozgalmak jellege lefedte az általam fentebb felállított összes kategóriát. A jelenséget részben magyarázhatja a kisebb létszámú magyar közösség az utóbbi két országrészben, de a demonstrációk és petíciók gyengébb sajtónyilvánossága is a nyugati tömbmagyarságra fókuszáló hírportálok és sajtótermékek körében. A közép-szlovákiai mozgalmak tekintetében megállapítható, hogy a helyi érdekérvényesítő aktivitások túlnyomórészt gazdasági témákra összpontosítottak. Több, időben is egyenletesen eloszló demonstrációra is sor került az R2-es gyorsút építése kapcsán, miközben a környezetvédelmi, intézményi, ideológiai vonatkozású témák nem képezik sem a közép-, sem pedig a kelet-szlovákiai magyar aktivistahagyomány részét.

2. táblázat
Aktivitások jellege éves bontásban

Év	Petíció	Tüntetés	Újhullámos aktivizmus	Helyi népszavazási kezdeményezések
2008	5	1		
2009	4	2	1	
2010	5	1		
2011	9	3	1	
2012	4	1	1	2
2013	5	4	3	
2014	4	2		
2015	6	6	2	2
2016	5	1		
2017	4	3		
2018	5	4	1	

forrás: szerzői gyűjtés

A mozgalmak jellegét vizsgálva megállapítható, hogy az érdekérvényesítő tevékenységek során alkalmazott módszerek viszonylag állandóak. A petíciók és tüntetések-demonstrációk száma viszonylag állandónak mondható, idővel azonban egyre több aláírásgyűjtés valósul meg az erre szolgáló dedikált online felületeken. Az újhullámos aktivizmus kategóriájába azokat a participációs tevékenységeket soroltam, melyek túlmutatnak a hagyományos módszereken (matricázás, performanszok, demonstratív feljelentések). Mint az látható, a jellemzően a Kétnyelvű Dél-Szlovákiához vagy névtelen aktivis-

tákhöz köthető hangsúlyváltás nem bizonyult tartós jelenségnek, a mozgalmak legtöbbje továbbra is konvencionális eszközöket használ mondanivalója közvetítésére.

Végezetül összefoglalásként közlöm az egyes évek „zászlóshajónak” számító, kiemelt mozgalmi témáinak gyűjteményét. A táblázatban feltüntetett országos jelentőségű témák gyakran hónapokra elhúzódó témát szolgáltattak a sajtónak és keretbe foglalták a kisebbségi ügyekről szóló közbeszédet. A témák mellett külön feltüntettem, milyen szerepet játszott a nagy hírverést kapó mozgalmak kiteljesítésében a felvidéki magyar politikai pártok.

3. táblázat

Zászlóshajó-aktivitások, forrás: szerzői gyűjtés

Év	Kiemelt tevékenység	Pártvonzat
2008	-	-
2009	Nyelvtörvény elleni tüntetés- és tiltakozáshullám	Az MKP aktív közreműködésével
2010	Petíció a szabad anyanyelvhasználatért	Az MKP aktív közreműködésével
2011	Kettős állampolgárság tüntetések Matricahullám és újhullámos gerillaaktivizmus	Az MKP aktív közreműködésével / A pártok utólag tagozódtak be az aktivitásokba
2012	-	
2013	Vasúti kétnyelvűség Nyelvhasználat Kisiskolák helyzete	A pártok utólag tagozódtak be az aktivitásokba
2014	Malina Hedvig-tüntetés	Az MKP és Most-Híd csatlakozott a kezdeményezésekhez
2015	Petíció az iskolákért Menekültügyi konzultáció Autópálya-építési tiltakozáshullám kezdete	Az MKP és Most-Híd csatlakozott a kezdeményezésekhez Menekültügyi konzultáció: az MKP kezdeményezése
2016	-	
2017	-	
2018	Minority Safepack (Kuciák-tüntetések)	Az MKP kezdeményezése

Konklúziók

A gyűjtésem eredményeinek részleges ismertetését követően zárásként érdemes levonni néhány konklúziót. A megállapítások legtöbbször további módszeres, eseti vizsgálatot igényel.

Az eredeti hipotézisem, miszerint a felvidéki mozgalmak érdekérvényesítő dinamikáját a politikai lehetőségek keretbe foglalják, a számok alapján egyértelműen nem bizonyítható. A mozgalmi tevékenységek előfordulási gyakorisága idomul a parlamenti választásokhoz, de nem jelenthető ki egyértelműen, hogy a magyar parlamenti- vagy kormányképviselő hatással van a civil aktivitásra. Ugyanakkor az eredmények ismeretében pontosabb, szofisztikáltabb választ lehet adni arra a kérdésre, miből következhetnek közírók és publicisták a felvidéki magyar közösség általános válságára. A számokból ugyanis kitűnik, hogy a kisebbségi jogokat érintő mozgalmak tevékenysége 2015-től fokozatosan visszaesett, az érdekérvényesítés és a politikai jelenlét egyik hangsúlyos dimenziója így eltűnt a szlovákiai magyar közéletből.

Az egyes mozgalmi tevékenységeket a pártok bevonódásával összevetve azonosíthatunk egy időszakot, a 2012–2014 közötti éveket, mikor a kezdeményezések legtöbbször a politikán kívülről érkezett, az elit és az intézményes érdekképviselő pedig csak reagálni tudott a társadalmi igényekre. Ez a „felvidéki magyar civil reneszánsz” időszaka: több aktivista és civil találja magát téma-meghatározó pozícióban, a politika pedig csak reagál a felvetésekre. A pártok ugyanakkor az utóbbi időszakban ismét magukhoz ragadták a kezdeményezést, párton kívüli jelentős, politikai kérdésekben állást fogláló mozgalmak pedig 2018 végéig nem jöttek létre.¹⁰

A régiós mozgalmakat vizsgálva eltérések mutatkoznak a kezdeményezések intenzitásában és irányultságában. Míg Közép-Szlovákiában a gazdasági témák dominálnak, a keleti országrész magyar közössége viszonylag passzívnek tekinthető, a nyugat-szlovákiai magyar tömbön belül pedig rendszeresen számos kezdeményezés születik. Összességében elmondható, hogy a kutatás jó kiindulópontot jelent az egyes aktivitások jövőbeni, részletesebb vizsgálatára.

¹⁰ A dolgozat időkeretén túlmutató érdekesség, hogy 2019 tavaszán az úgynevezett „Himnusz-törvény” társadalmi fogadtatása egy, a Kuciak-demonstrációhoz mérhető hatású politikai erőátrendeződéssel járt a szlovákiai magyar közegben, a Most-Híd elveszítette korábbi támogatottságának jelentős részét és 2020 februárjában kiesett a parlamentből.